

В. А. Довженко,

к. е. н., доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: 0000-0001-7441-3535

В. В. Лазаренко,

здобувач ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 281 "Публічне

управління та адміністрування", Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: 0000-0002-0714-5283

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.2.78

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

V. Dovzhenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economic Theory,

Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr

V. Lazarenko,

Master's student of Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr

INTELLECTUAL POTENTIAL MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

У статті розглянуто особливості управління інтелектуальним потенціалом національної економіки в сучасних умовах. У ході дослідження було виявлено, що ідентифікація інтелектуального потенціалу в науковій літературі здійснюється за трьома загальними підходами: ресурсним, функціональним і результативним. Було запропоновано трактувати поняття "інтелектуальний потенціал", як комплексної економічної категорії, крізь призму системного підходу. На основі проведеного дослідження запропоновано визначальні характеристики інтелектуального потенціалу національної економіки. Сформовано авторський підхід до побудови механізму використання інтелектуального потенціалу в національній економіці у процесі його трансформації у інтелектуальний капітал. Визначено економічний зміст, мету та завдання системи управління інтелектуальним потенціалом національної економіки. Узагальнено пріоритетні напрями ефективного галузевого управління інтелектуальним потенціалом. У процесі дослідження узагальнено актуальні проблеми організації управління формуванням і використанням інтелектуального потенціалу, а також запропоновано етапи стратегічного управління інтелектуальним потенціалом в умовах становлення інноваційної моделі розвитку України. Визначено необхідність подальшого вивчення інструментарію діагностики та управління інтелектуальним потенціалом національної економіки.

The article considers the features of managing the intellectual potential of the national economy in modern conditions. The study found that the identification of intellectual potential in the scientific literature is based on three general approaches: resource, functional and effective. It was proposed to interpret the concept of "intellectual potential" as a complex economic category through the prism of a systems approach. Based on the study, the defining characteristics of the intellectual potential of the national economy are proposed. The author's approach to the construction of the mechanism of using the intellectual potential in the national economy in the process of its transformation into intellectual capital is formed. The economic content, purpose and tasks of the management system of the intellectual potential of the national economy are determined. The system of intellectual potential management is presented as a process of planning and using the potential of intellectual resources, aimed at implementing the policy of sustainable development of the national economy. It is established that the management of intellectual potential should be considered a rather complex process, which is influenced by various factors of the external and internal environment. It is substantiated that in order to assess their importance for the process of intellectual potential management and the formation of competitive advantages, it is necessary to consider them in detail. The priority directions of effective branch management of intellectual potential are generalized. In the course of research the actual problems of the organization of management of

formation and use of intellectual potential are generalized. Also, the stages of strategic management of intellectual potential in the conditions of formation of the innovative model of development of Ukraine are offered. The intellectual model of development is considered as a tool for forming the foundations of the innovation and information society in Ukraine. The priority directions of effective formation and use of intellectual potential are substantiated. The need for further study of diagnostic tools and management of the intellectual potential of the national economy is determined.

Ключові слова: потенціал, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал національна економіка, інноваційна діяльність, науково-технічний розвиток.

Key words: potential, intellectual potential, intellectual capital national economy, innovative activity, scientific and technical development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах розвитку ринкових трансформацій теоретико-методичні та науково-прикладні засади ефективного управління формуванням та використанням інтелектуального потенціалу національної економіки України вимагають ґрунтовного вивчення, оскільки інформаційні ресурси, наукові знання, професійний та культурний потенціал сучасного суспільства характеризує структуру національної економіки, якість продуктивних сил нашої держави.

Усі властивості інтелектуального потенціалу, з точки зору, інтелектуальних характеристик, освіченості, кваліфікаційних параметрів, вмінь, навиків і досвіду набуватимуть у майбутньому провідну роль у створенні конкурентоспроможних національних економік, що відображатиме якісні зміни в змісті конкуренції на міжнародних ринках, характеризуватиме місце держави у міжнародному поділі праці. Сучасний стан економічного розвитку України за оцінками провідних вітчизняних і закордонних фахівців є незадовільним, а тому вимагає формування та реалізації невідкладних заходів для виведення із фази рецесії і посилення національної конкурентоспроможності. Оскільки інтелектуальні ресурси нині вважаються визначальним фактором економічного розвитку, тому розробка ефективного механізму управління формуванням і використанням інтелектуального потенціалу національної економіки невідкладна потреба. Інтелектуальний потенціал набув значення стратегічно важливого ресурсу в умовах формування і розвитку економіки знань. Водночас різноманітні набори його змістовних характеристик — кількісно-якісні параметри, рівень інтелекту, людський капітал, а отже, численних похідних оцінок у формуванні та розвитку — значною мірою розповсюджені та несистематизовані в науці і практиці управління соціально-економічним розвитком, що актуалізує необхідність подальших досліджень за цим напрямом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика дослідження людського капіталу загалом та інтелектуального потенціалу, зокрема, як основа процесу побудови новітнього інформаційного суспільства була центром наукових пошуків таких зарубіжних вчених: Г. Беккер, Дж. К. Гелбрейт, П. Друкер, Ф. Махлуп, А. Тоффлер, Т. Шульц тощо. Окремі підходи до ідентифікації змісту та значення інтелектуального потенціалу, його окремих елементів, ступеня дослідження та факторів впливу на його розвиток відображено в наукових працях вітчизняних вчених А. Гальчинського, Ю. Гави, А. Дибі, І. Іванової, І. Каленюк, Є. Марчука, Ю. Махомет, С. Мочерного, Т. Носової, С. Пирожкова, М. Поплавської, С. Філіппова, О. Чуприни, І. Чухна. Також питання реалізації інтелектуального потенціалу широко репрезентовані в численних теоретичних й прикладних дослідженнях. Проте, попри значний масив фахових досліджень, проблему управління інтелектуальним потенціалом на рівні національної економіки слід вважати недостатньо вивченою, що потребує подальших наукових розвідок за цим напрямом.

МЕТА СТАТТІ

Метою наукового дослідження є формування механізму управління інтелектуальним потенціалом у національній економіці для подальшого удосконалення його розвитку та використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

За умов трансформації ринкових відносин передусім інтенсифікації міжнародної конкурентної боротьби, зростає значення людського ресурсу як визначального чинника забезпечення ефективності будь-якої економічної системи. Досвід провідних західних країн засвідчує на необхідності максимального використання і розвитку знань, компетенцій, професіоналізму персоналу, тобто інтелектуалізації усіх сторін функціонування національної економіки. Насамперед, це можна пояснити важливістю інновацій і намаганням забезпечити інноваційне лідерство у кожній з галузей національної економіки. Провідні розробки та інновації неможливі без залучення високоінтелектуальних кадрів. Отже, актуальним питанням сьогодення є формування та розвиток інтелектуального потенціалу, який повинен забезпечити основу розвитку як промислового підприємства, так і національної економіки й суспільства загалом [7, с. 82].

Інтелектуальна активність людини, так само як і її трудова фізична діяльність, повинна оплачуватись та капіталізуватись. У цьому контексті окремі науковці процес акумулювання та внутрішньої трансформації зовнішньої інтелектуальної інформації називають формуванням інтелектуального капіталу [5, с. 160].

Інтелектуальна діяльність визначається саме як внутрішня діяльність будь-якої людини. Інтелект у цій діяльності виступає як цілісне ядро внутрішніх процесів професійної активності людини (мислення) та відображає інтелектуальний потенціал суб'єкта. Зміст інтелектуальної діяльності відображається у функціональних здатностях людини, способах та формах її мислення [4, с. 195].

Ретроспективний огляд фахової літератури, спрямованої на вирішення проблематики інтелектуального потенціалу [1; 4; 7], свідчить про неоднозначність поглядів вчених щодо трактування змісту цього поняття. Загалом ідентифікація інтелектуального потенціалу здійснюється за трьома загальними підходами: ресурсним, функціональним і результативним.

На наш погляд, визначення поняття "інтелектуальний потенціал" з позиції виключно одного із зазначених підходів повною мірою не характеризує сутності інтелектуального потенціалу. Це поняття вважаємо комплексним, а тому науково виправданим є застосування системного підходу до трактування змісту інтелектуального потенціалу національної економіки. Необхідність використання такого підходу можна пояснити відповідними характеристиками інтелектуального потенціалу національної економіки (рис. 1).

З огляду на представлені характеристики, "інтелектуальний потенціал" національної економіки можливо визначити, як систему інтелектуальних ресурсів, що у

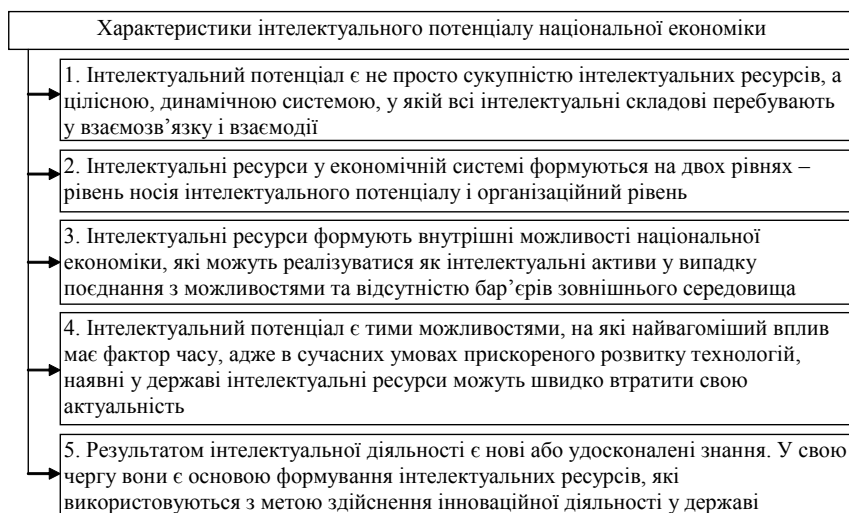

Рис. 1. Характеристики інтелектуального потенціалу національної економіки

Джерело: [4, с. 193].

стійкій взаємодії і взаємозалежності формують внутрішні, актуальні у відповідний період часу можливості національної економічної системи держави для провадження інноваційно спрямованої діяльності з метою забезпечення її конкурентних переваг на міжнародному ринку [2].

Формування інтелектуального потенціалу національної економіки — надзвичайно складне завдання, оскільки вимагає інвестування за умов, коли раціональність і доцільність вкладень дуже складно оцінити [8, с. 24]. Що стосується питань реалізації інтелектуального потенціалу в національній економічній системі, то провідною тезою вважаємо процес трансформації інтелектуального потенціалу в інтелектуальний капітал, що представлено на рисунку 2.

Багато науковців ототожнюють інтелектуальний потенціал з поняттям інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал — це передусім люди та їх знання в певній сфері, а також їх професійні навички і усі ті компетентності, які дають можливість ефективно використовувати знання й навички у житті; це узагальнене поняття для детермінації нематеріальних цінностей, що сприяють об'єктивному підвищенню ринкової вартості корпорації [1, с. 130].

Під інтелектуальним капіталом національної економіки будемо розуміти реалізований інтелектуальний потенціал, тобто сукупність інтелектуальних ресурсів (людський ІК, ІК фірми, споживчий ІК), які є в розпорядженні держави та які вона застосовує в умовах ух-

валення економічних рішень, створюючи сукупний інтелектуальний продукт. За його допомогою здійснюється соціально-економічний й інноваційний розвиток, забезпечується підвищення національного доходу, зростання конкурентоспроможності держави та поліпшення якості життя громадян. В абсолютному значенні інтелектуальний капітал будемо розуміти як інтелектуальний продукт у вартісному вимірнику.

Управління інтелектуальним потенціалом це процес планування та використання потенціалу інтелектуальних ресурсів, спрямований на здійснення політики сталого розвитку національної економіки [2].

Під процесом управління інтелектуальним потенціалом ми розуміємо сукупність дій та заходів, направлених на забезпечення раціонального планування, організації й контролю процесів створення та використання інтелектуальних ресурсів, та відповідно, мотивації процесів

створення і примноження інтелектуального потенціалу.

Тому метою управління інтелектуальним потенціалом є отримання максимального ефекту від його використання у разі зменшення витрат на певні ресурси, які виникають на відмінних стадіях галузевого розвитку держави.

Завдання системи управління інтелектуальним потенціалом національної економіки представлено на рисунку 3.

Управління інтелектуальним потенціалом — це достатньо складний процес, на який чинять вплив різні фактори зовнішнього й внутрішнього середовища. З метою оцінювання їх важливості для системи управління інтелектуальним потенціалом і формуванням конкурентних переваг, необхідно детально їх розглянути.

Для ефективного галузевого управління інтелектуальним потенціалом, запропоновано дотримуватись таких пріоритетних напрямів [6, с. 165]:

- здійснення збору інформації про інтелектуальний потенціал галузевих підприємств;
- встановлення доцільності акумулювання додаткових інтелектуальних ресурсів у певній галузі, наприклад, на базі аутсорсингу;
- визначення пріоритетних і найприбутковіших сфер діяльності галузевих підприємств, виявлення найкваліфікованіших фахівців для реалізації цілей у відповідних сферах та встановлення раціональності вкладення ресурсів у розвиток інтелектуальних ресурсів;

— сприяння зростання творчої й інноваційної активності інтелектуальних ресурсів відповідних галузевих підприємств;

— здійснення навчання персоналу галузевих компаній з метою формування і розвитку раніше набутих знань.

У сучасному світі головною конкурентною перевагою галузевих економік називають нематеріальні активи регіональних підприємств: секрети виробництва, ідеї, технології, інтелектуальний капітал та інші ноу-хау — все те, що називають інтелектуальними ресурсами. На провідних підприємствах частка нематеріальних активів сягає 30—80% від їх вартості.

Вивчення проблеми державного управління інтелектуальним потенціалом промислових виробництв на су-

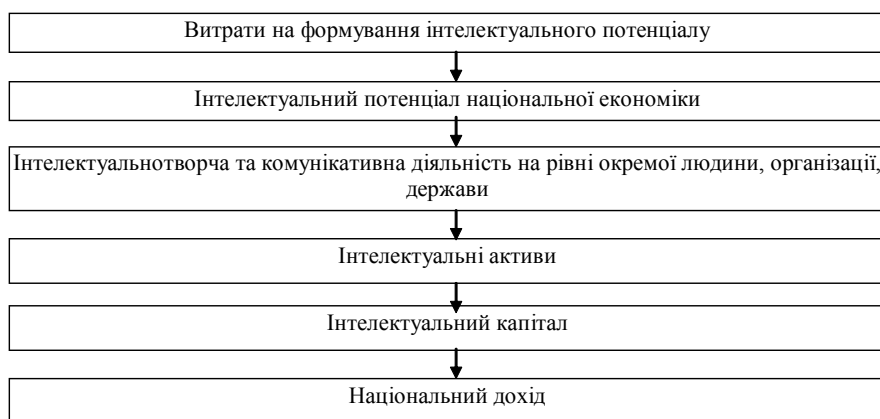

Рис. 2. Механізм використання інтелектуального потенціалу в національній економіці

Джерело: [7, с. 85].

часному етапі вимагає: узагальнення результатів практики, ретельного аналізу нових тенденцій її еволюції, а також вивчення специфіки цієї методології в різних секторах регіон. та економіки регіону в цілому [4, с. 193].

Розвиток економічної системи, заміна індустріальної економіки постіндустріальною призвели до того, що власник інтелектуального ресурсу зрівнявся в правах з власником матеріального капіталу. Це пояснюється, звичайно, визнанням унікальності інтелектуальних здібностей їх носія, а також тим, що в сучасній економічній системі власник матеріального капіталу не має можливості підвищити ефективність виробництва без власника інтелектуального капіталу та використовувати його творчі здібності. Таким чином, працівник підприємства відокремлений від власника підприємства, що вимагає додаткових зусиль з боку власника для формування мотивації працівника до праці.

У сучасному діловому світі провідною конкурентною перевагою національних економік визначають нематеріальні активи регіональних компаній: виробничі секрети, ідеї, інтелектуальні технології та інші винаходи — це те, що називається інтелектуальними ресурсами. Найкращі підприємства мають частку нематеріальних активів у розмірі 30—80 % їх вартості.

Дослідження питань державного регулювання та керівництва інтелектуальним потенціалом галузевих підприємств нині вимагає: використання результатів практики, здійснення ретельного дослідження новітніх тенденцій в його розвитку, а також визначення специфіки використання даної методології в різних напрямках регіональної економіки, що забезпечить розвиток як окремих підприємств, так і регіональної економіки в цілому [4, с. 193].

Зростання економічної системи, перетворення індустріальної економіки в постіндустріальну призвели до того, що власник інтелектуального ресурсу зрівнявся в правах з власником матеріального капіталу. Це пояснюється, звичайно, визнанням унікальності інтелектуальних здібностей їх носія, а також тим, що в новітній економічній системі власник матеріального капіталу не має можливості збільшити ефективність виготовлення без власника інтелектуального капіталу та застосувати його творчі можливості. Таким чином, працівник компанії відокремлений від власника фірми, що потребує додаткових зусиль з боку власника для посилення мотивації робітника до праці.

На сучасному етапі в системі публічного управління інтелектуальними ресурсами варто враховувати, що розвиток інтелектуального потенціалу національної економіки має такі риси [3, с. 83]:

1. Інтелектуальний потенціал виступає як засіб виробництва.

2. Інтелектуальний потенціал функціонує в монопольних умовах. Інтелектуальний потенціал відображає індивідуальні здібності людини і невіддільний від їх носія.

3. У результаті реалізації інтелектуального продукту формується дохід, що залежить від унікальності та здібності працівника.

Сучасна практика сформувала появу сучасного розділу науки управління та новітнього типу управлінської діяльності, які відповідають потребам економіки інтелектуальних ресурсів — управління інтелектуальним потенціалом. Виготовлення, освоєння і покращення нових інтелектуальних ресурсів доцільні лише за адекватної зміни форм і способів управління фірмами, які на певних фазах із зростаючим темпом формують провідників технологічної революції, науки та інноваційного потенціалу.

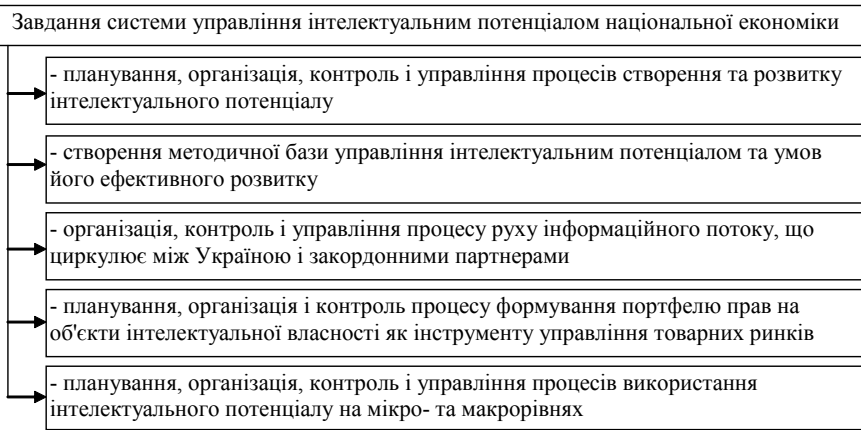

Рис. 3. Завдання системи управління інтелектуальним потенціалом національної економіки

Джерело: [7, с. 85].

Раніше керівники господарюючих суб'єктів перебували в постійному пошуку новітніх важелів, на основі яких можливо досягти переваги в конкуренції. Донедавна акцент на якість товарів давав змогу завоювати значну ринкову частку, однак нині висока якість вже є нормою та не розглядається як визначальна конкурентна перевага.

Подібна ситуація відображається із використанням провідної методології зростання ефективності діяльності компаній — реінжинірингом. Сформувавши загальноприйнятну практику, раціональність цих процесів увійшла до складу "мінімальної ціни" знаходження на конкурентному ринку. В результаті проходження через популярність реінжинірингу, загального менеджменту якості, різних систем стратегічного управління, керівництво компаній з'ясувало, що популярні ринкові переваги нині не вирішують створення відмінної компетенції [2].

Управління інтелектуальним потенціалом на рівні національної економіки необхідно відображати в якості синтезованого застосування інструментів менеджменту і маркетингу, пов'язаного з елементами мотиваційної системи для втілення інноваційного потенціалу трудового ресурсу, що дає можливість реструктурувати складові управлінської системи підприємства згідно з вимогами зовнішнього середовища. Вони мають бути підпорядковані довгостроковим цілям розвитку, які формуються з урахуванням поточного стану його ресурсного потенціалу, становища на ринку і продуктової орієнтації. Найбільш перспективним інструментом управління інтелектуальним потенціалом, на нашу думку, повинен стати внутрішньо організаційний маркетинг, зміст якого визначається тим, що відносини фірми та працівників вибудовуються на тих же засадах, що і клієнтів.

Провідний досвід вказує на необхідність зростання інвестицій підприємств у власних співробітників, що дає змогу створити умови, за яких співробітників турбує не тільки їх матеріальна соціалізація, а й розвиток всього бізнесу фірми. Для раціонального застосування власних знань працівники повинні отримувати певні вигоди від розвитку в організації, в тому числі і задоволення від господарської діяльності та умов, за яких вона здійснюється. Інтелектуальний ресурс приймає провідну участь у сферах масового інтелектуального виробництва — наукові організації, розробники унікальних інтелектуальних продуктів, що здійснюють масове виробництво інтелектуальної продукції середнього рівня, працюють за принципами, відмінними для промислового виробництва за умов відносно вільного переміщення капіталу, де інтелектуальний ресурс функціонує на умовах "штучного" товару ("елітні" галузі інтелектуального виробництва) [4, с. 194].

Таблиця 1. Порівняння фінансових витрат на виконання досліджень і розробок в країнах світу та Україні, у % до ВВП

Країна / регіон	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2017 р.
Швеція	3,38	3,21	3,26	3,40
Німеччина	2,43	2,71	2,91	3,02
Євро-зона – 19 країн	1,78	1,99	2,13	2,15
Європейський Союз – 28 країн	1,74	1,92	2,04	2,06
Польща	0,56	0,72	1,00	1,03
Японія	3,18	3,14	3,28	3,20
Китай	2,32	2,80	3,04	3,16
Україна	1,09	0,90	0,64	0,45

Джерело: [7].

Одним з визначальних компонентів національного багатства України вважаємо інтелектуальний продукт. Його, попри існуючі перешкоди, формували та формують науково-технічні кадри і діячі культури. На жаль, ті, кому належить провідна роль у підтримці та розвитку цієї складової, або не достатньо усвідомлюють своє значення для майбутнього нашої держави, або нині виявилися неспроможними перебороти "сировинне захоплення" у соціально-економічному розвитку системи. Інтелектуальний потенціал не повною мірою враховується в сучасній економічній політиці України, а тому недостатня затребуваність нагромадженого інтелектуального багатства нині спричинила знищення багатьох науково-технічних колективів, технологічної відсталості виробництва і повсякчасного відтоку професіоналів та фахівців за кордон. Доводиться констатувати, що економічний розвиток нашої країни, всупереч наявному потужному інтелектуальному потенціалу, проявляє ознаки сировинного, трудомісткого та енергоємного характеру [3, с. 82].

Зростання конкурентоспроможності економіки України в умовах створення і розвитку інтелектуального потенціалу є базовою метою країни. З цього приводу актуальним є дослідження зарубіжного досвіду в формуванні управління створення і використання інтелектуального потенціалу [8, с. 23]. Так, одним із показників, який характеризує рівень використання інтелектуального потенціалу та прямо впливає на рівень технологічного розвитку країни, є наукоємність ВВП. У країнах Європейського Союзу показник наукоємності ВВП стійко зростає і у 2017 р. становив 2,06 %. У розвинених країнах також зростають витрати на фінансування досліджень і розробок (табл. 1).

З даних таблиці видно, що в Україні фінансування наукових досліджень і розробок є досить низьким в порівнянні з іншими країнами. Водночас слід констатувати, що вкрай низький показник фінансування наукової діяльності в Україні має тенденцію до зниження.

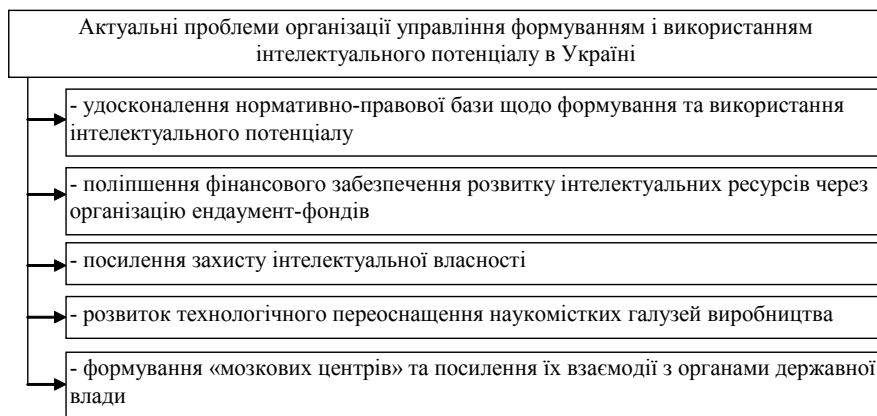

Рис. 4. Актуальні проблеми організації управління формуванням і використанням інтелектуального потенціалу в Україні

Джерело: [7, с. 83].

Хоча в Законі України "Про наукову і науково-технічну діяльність" зазначено, що лише бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності має становити не менше 1,7 % від ВВП. Досвід же інших країн показує, що у фінансових витратах на виконання досліджень і розробок частка державного сектора зменшується на користь приватного бізнесу. Це свідчить про необхідність кардинально змінювати підходи та обсяги бюджетного фінансування науки в Україні та удосконалювати політику держави в напрямі заохочення приватного сектора до участі у фінансуванні наукових досліджень та розробок.

До актуальних проблем організації управління формуванням і використанням інтелектуального потенціалу в Україні у порівнянні із зарубіжними країнами належать ті, що наведені на рисунку 4.

Освіта, наука і інновації трактуються сучасною економікою як сфери системного механізму, на основі якого Україна могла б збільшити конкурентоздатність національної економіки і посилити позиції на міжнародному ринку. Це можна забезпечити тільки при: глибокому оцінюванні інтелектуальних та фінансових ресурсів з підтриманням інтересів вчених, підприємців, покупців і суспільства загалом; створення внутрішніх резервів сприяння інноваціям з урахуванням потреб міжнародного ринку і уподобаннями покупців; провідній участі керівництва країни і приватних інвесторів на засадах приватно-державного партнерства. Модернізація та зростання освіти мають набути випереджального постійного характеру, динамічно реагувати на відповідні процеси, що протікають в Україні та світі. Зростання якісного ступеня освіти сприятиме національному зростанню країни та вирішенню важливих суспільних проблем. Якісна освіта вважається провідною умовою забезпечення стабільного демократичного розвитку країни [1, с. 133].

Європейський вибір нашої країни і, відповідно, потреба її інтеграції до інноваційного конкурентного середовища визначили потребу у формуванні інтелектуальної моделі розвитку, де місце головного чинника довгострокового економічного зростання відіграють наукові розробки та їхнє технологічне використання, яке надасть змогу передусім збільшити конкурентоспроможність держави, гарантувати їй економічну безпеку та провідне місце в Європейському Союзі за сталих та високих темпів економічного зростання. Також інтелектуальну модель розвитку слід розглядати як інструмент створення засад інноваційно-інформаційного суспільства в Україні.

Отже, пропонуємо виділити такі етапи стратегічного управління інтелектуальним потенціалом в умовах становлення інноваційної моделі розвитку України [1; 5]:

1. Удосконалення або впровадження законодавчих та правових актів у питаннях управління інтелектуальним потенціалом.

2. Створення потужної інфраструктури інноваційної діяльності, яка повинна здійснювати фінансову, інформаційну, технічну, консалтингову, виробничу, маркетингову підтримку інноваційних проектів.

3. Покращення нормативно-законодавчої бази управління інтелектуальною власністю, впровадження пропозицій щодо трансформації господарюючих суб'єктів зі створенням горизонтальних та вертикальних холдингових компаній, корпорацій, фінансово-промислових груп та інших об'єднань інноваційно-виробничого напрямку.

4. Покращення науково-технічного та кадрового потенціалу інноваційної діяльності.

5. Розвиток механізмів трансформації інвестиційних потоків при переході до високотехнологічних виробничих сфер.

6. Формування науково-технічних й інституційних передумов для повномасштабної технологічної переорієнтації економіки і зростання частки новітньої високотехнологічної, конкурентоспроможної на міжнародному рівні продукції.

Управління інтелектуально-інноваційною діяльністю залежатиме від раціональності організаційної структури кожного суб'єкта господарювання як головного елемента управлінської системи, що визначається передумовою змісту, складу та умов розвитку усіх інших елементів.

На нашу думку, головними напрямками ефективного розвитку та використання інтелектуального потенціалу є:

- активний розвиток позабюджетних джерел фінансового забезпечення освітньо-наукової сфери;
- формування умов для посилення зв'язків між профільними науково-дослідними організаціями та виробничим сектором з метою розвитку співробітництва щодо формування та застосування інтелектуальних і науково-технічних ресурсів у виробничих процесах;
- державні замовлення на виготовлення окремих видів промислової продукції із застосуванням визначених державних інтелектуальних та науково-технічних ресурсів, що дають можливість поєднати національні інтелектуальні і науково-технічні ресурси з приватним виробничим потенціалом;
- зростання матеріальних можливостей для посилення наукових зв'язків і контактів, у тому числі міжнародних;
- створення умов для кар'єрного зростання молодих науковців;
- розширення доступу до нової наукової інформації;
- збільшення фінансування наукової і методичної роботи;
- матеріальна нагорода за наукові публікації і розробки.

ВИСНОВКИ

Отже, зважаючи на стійке збільшення частки фінансування наукових досліджень і розробок у ВВП у розвинених країнах світу та негативні тенденції цього показника в Україні, можна констатувати, що нагромадження інтелектуального потенціалу національної економіки потребує відповідних рішень та дій на рівні держави. Система публічного управління інтелектуальним потенціалом повинна спрямовуватись на встановлення пріоритету щодо державного фінансування науки та формування відповідного макроекономічного середовища для залучення приватних фінансових ресурсів.

Можна зробити висновки, що розвиток та використання інтелектуальних ресурсів в економіці держави з метою розширення міжнародної спеціалізації України залежить, передусім, від вирішення складних внутрішніх суперечностей, пов'язаних з реальною трансформацією України на шляху інноваційного розвитку. Нарощування наукоємного експортного потенціалу потребує значного зростання фінансування сфери НДДКР, повсякчасної комерціалізації знань, створення сприятливого середовища, що стимулюватиме інновації. Раціоналізація участі країни в міжнародному поділі праці здатна допомогти ефективнішому використанню творчого потенціалу національного наукового комплексу, та прискорити процес інноваційного розвитку зовнішньоекономічної спеціалізації України.

Перспективами подальших наукових досліджень у цій сфері мають стати подальше вивчення інструментарію діагностики та управління інтелектуальним потенціалом національної економіки з метою примноження інтелекту нації, створення високої мотивації суспільства до розвитку й реалізації цього потенціалу з найвищим

соціально-економічним та інвестиційно-інноваційним ефектом.

Література:

1. Гава Ю.В. Інтелектуальний капітал — шлях до економічного зростання України. Актуальні проблеми економіки. 2006. № 4. С. 129—134.
2. Діба А.М. Сутність понять інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал як економічних категорій. Економічний вісник університету. 2011. Вип. 17. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf
3. Іванова І.С. Структура інтелектуального капіталу. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: Економіка та управління національним господарством. 2010. № 3 (11). С. 27—30.
4. Махомет Ю.В. Напрями нарощення інтелектуального капіталу підприємства. Економічний простір. 2010. № 36. С. 191—197.
5. Носова Т.І. Економічна сутність категорії "Інтелектуальний потенціал". Механізм регулювання економіки. 2014. № 2. С. 159—166.
6. Поплавський М.В. Механізм управління інтелектуальним капіталом компаній. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія "Економіка". 2014. Вип. 14. С. 160—170.
7. Філіппова С.В., Ковтуненко К.В. Інтелектуальний потенціал як головний чинник формування інтелектуального капіталу. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2018. № 776. С. 81—86.
8. Чуприна О.О. Методологічні підходи до оцінювання інтелектуального капіталу. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія "Економічна теорія та право". 2013. № 3. С. 22—34.

References:

1. Gava, V. N. (2006), "Intellectual capital — is the way of economic growth of Ukraine", Actual problems of economics, vol. 4, pp. 129—134.
2. Diba, L. M. (2011), "The essence of the concept of intellectual potential and intellectual capital as economic categories", Bulletin of Economic of University, vol. 17, available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf (Accessed 18.12.2020).
3. Ivanova, I. S. (2010), "Structure of intellectual capital", Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu: Economics and management of the national economy, vol. 3 (11), pp. 27—30.
4. Mahomet, Yu. V. (2010), "Directions of increasing the intellectual capital of the enterprise", Economic Space, vol. 36, pp. 191—197.
5. Nosova, T. I. (2014). Economic essence of the category "Intellectual potential", Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky, vol. 2, pp. 159—166.
6. Poplavs'kyj, M. V. (2014), "The mechanism of management of intellectual capital of companies", Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivsk'oho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody. Seriiia "Ekonomika", vol. 14, pp. 160—170.
7. Filippova, S. V. and Kovtunencko, K. V. (2013), "Intellectual potential as a major factor in the formation of intellectual capital", Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, vol. 776, pp. 81—86.
8. Chupryna, O.O. (2013), "Methodological approaches to the assessment of intellectual capital", Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho". Seriiia "Ekonomichna teoriia ta pravo", vol. 3, pp. 22—34.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2021 р.